

31.01.2023

Asia/6

§ 13

Erityisuimakortin myöntämisperusteiden päivittäminen ja hakuohjeet

HEL 2019-004390 T 12 03 00

Päätös

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta päätti panna asian pöydälle.

Käsittely

Asian aikana kuultavina olivat liikuntapalvelupäällikkö Tuuli Salospohja, erityissuunnittelija Kata Isotalo ja terveysasemien johtajalääkäri Timo Lukkarinen. Asiantuntijat poistuivat kuulemisensa jälkeen kokouksesta.

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta päätti yksimielisesti panna asian pöydälle Paavo Arhinmäen ehdotuksesta.

Esittelijä

liikuntajohtaja
Tarja Loikkanen

Lisätiedot

Kata Isotalo, erityissuunnittelija, puhelin: (09) 310 21706
kata.isotalo(a)hel.fi
Tuuli Salospohja, liikuntapalvelupäällikkö, puhelin: 09 310 87500
tuuli.salospohja(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Voimassa olevat erityisuimakortin myöntämisperusteet
- 2 Liikunnan ja liikkumisen tukimuotoja Helsingissä

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus

Kulttuuri ja vapaa-aikalautakunta päättää erityisuimakorttityöryhmän esityksen mukaisesti, että 1.8.2023 alkaen

1. erityisuimakortti rajataan koskettamaan pysyvän vamman tai pitkä-aikaissairauden vuoksi toimintarajoitteisia helsinkiläisiä, ja
2. myöntämiskriteereiksi hyväksytään ainoastaan tavat, jotka ovat mahdollista osoittaa yksityisyydensuoja ja tietosuoja turvaten:

- liikkumisesteisen pysäköintitunnus
- vammaisen pysäköintilupa
- taksikortti, joka on myönnetty vammaispalvelulain mukaista kuljetus-palvelua varten
- EU:n vammaiskortti

Esittelijän perustelut

Erityisuimakortti on alun perin perustettu vuonna 1987. Erityisuimakortin alkuperäinen ajatus oli tukea taloudellisesti toimintarajoitteisia eli eri tavoin vammaisia ja pitkäaikaissairaita helsinkiläisiä itsenäiseen liikkumiseen. Nykyisin alennushintaan hankittava kortti myönnetään helsinkiläisille eri tavoin vammaisille ja pitkäaikaissairaille henkilöille (liite 1) omaehtoiseen vesiliikuntaan.

Erityisuimakortin myöntämiskriteereiden arviointi

Moniammatillinen erityisuimakorttityöryhmä arvioi säännöllisesti erityisuimakortin myöntämiskriteereitä ja niihin tulleita aloitteita ja ehdotuksia kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan päätöksentekoa varten. Edellisen kerran erityisuimakortin kriteerejä käsiteltiin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnassa 19.1.2021, § 6. Tällöin päivitetty kriteerit tulivat voimaan 1.8.2021.

Erityisuimakorttityöryhmän kokoonpano:

- terveysasemien johtajalääkäri EL, LL, eMBA Timo Lukkarinen, Helsingin kaupunki
- vammaisasiamies YTM Tiina Lappalainen, Helsingin kaupunki
- osastonhoitaja/Myllypuron keskitetty avofysioterapia fysioterapeutti Tiina Petäjävaara, Helsingin kaupunki
- liikuntapalvelunpäällikkö/liikuntaan aktivointi VTL Tuuli Salospohja, Helsingin kaupunki
- erityissuunnittelija TtM Kata Isotalo, Helsingin kaupunki
- projektikoordinaattori Liikunta-alan johtaminen ja kehittäminen YAMK Oleg Jauhonen, Helsingin kaupunki
- hallipäällikkö ja liikunnanohjaajien esihenkilö, liikunnanohjaaja (AMK), JYET Laura Kuutti, Urheiluhallit Oy

Työryhmä kokoontui ajalla 25.10.2022–17.1.2023 kolme kertaa. Työryhmä käsitteli kaikki nykyiset erityisuimakortin myöntämiskriteerit sekä erityisuimakortin hakuprosessin ja ohjeistuksen. Aloitteiden ja muiden huomiointipyyntöjen perusteella työryhmä käsitteli lisäksi seuraavat muutostoiveet erityisuimakortin myöntämiskriteereihin: lymfaturvotus (oire), autismikirjo aikuisilla, munuaissirteen saaneet, uniapnea ja EU:n vammaiskortti.

Erityisuimakorttityöryhmä havaitsi nykyisissä myöntämiskriteereissä perustavanlaatuisia haasteita. Työryhmän näkemykseksi muodostui, että erityisuimakortin myöntämiskriteerit tulee uudistaa toimintarajoitteisten kaupunkilaisten yhdenvertaisemman kohtelun takaamiseksi sekä yksityisyydensuojan ja tietosuojan turvaamiseksi.

Nykyisissä myöntämiskriteereissä havaitut haasteet

Erityisuimakortin myöntämisessä on ollut käytössä myöntämiskriteerit, joissa on ollut erilaisia myöntämisperusteita eri asiakasryhmille. Erityisuimakortin on voinut hankkia seuraavin perustein:

1. toimintarajoitteen vuoksi riippumatta liikunnan hyödyn asteesta sairauden tai vamman hoidossa
2. liikunnasta katsotun hyödyn vuoksi
3. vesiliikunnasta katsotun hyödyn vuoksi.

Samalla erityisuimakortin alkuperäinen ajatus taloudellisesta tuesta ja toimintarajoitteisten itsenäisen liikkumisen tukemisesta on hämärtynyt. Tämän taloudellisen tuen myöntäminen on laajentunut koskettamaan muitakin kuin toimintarajoitteisia ja taloudellista tukea kaipaavia, jolloin myöntämisperusteet ovat muuttuneet osin diagnoosipohjaisiksi. Sairausryhmien lisäämistä myöntämiskriteereihin on perusteltu vesiliikunnan hyödyillä asiakkaan sairauden hoidossa, ei niinkään toimintarajoitteen asteella tai taloudellisen tuen tarpeella. Erityisesti diagnoosipohjaisen lähestymistavan on katsottu syrjivän harvinaisempia sairausryhmiä sekä erityisuimakortin myöntämisperusteisiin hyväksytyihin diagnooseihin rinnastettavissa olevia sairausryhmiä. Diagnoosi itsessään ei kerro asiakkaan toimintakyvystä. Tästä asiasta Helsingin kaupunki on saanut selvityspyyntöjä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalta.

Ajan saatossa erityisuimakortin myöntäminen on laajentunut muihinkin kuin toimintarajoitteisiin kaupunkilaisiin, kun myöntämisperusteisiin on lisätty yksittäisiä sairausryhmiä ilman yhtenäisiä myöntämisperiaatteita. Tämä muutos on aiheuttanut perustavanlaatuisen ongelman: toimintarajoitteisten kaupunkilaisten yhdenvertainen kohtelu on vaarantunut.

Tutkimustiedon valossa eri liikuntamuotojen vaikuttavuudesta tiedetään tänä päivänä enemmän kuin vuonna 1987. Keskeinen muutos on tapahtunut siinä, miten eri liikuntamuotoja suositellaan eri vammojen ja sairauksien hoitoon ja kuntoutuksessa.

1. Perusterveiden katsotaan hyötyvän liikunnasta ennaltaehkäisevässä mielessä.
2. Useiden sairaus- ja diagnoosiryhmien katsotaan hyötyvän liikunnasta myös erillisenä hoitomuotona.

3. Vesiliikunnan sijasta esimerkiksi voima- ja tasapainoharjoittelun merkitystä korostetaan eri sairauksien hoitomuotona.
4. Vesiliikunta ei myöskään sovellu kaikille liikuntamuotona erilaisista syistä.

Monet vammaiset ja pitkäaikaissairaat hyötyvät muistakin liikuntamuodoista kuin vesiliikunnasta, johon erityisuimakortti on myönnetty. Vesiliikuntaa ei voida pitää enää ainoana tai edes ensisijaisena hoitomuotona millekään sairaudelle. Nykytiedon valossa on ongelmallista, että taloudellinen tuki myönnetään ainoastaan vesiliikuntaan.

Erityisuimakortti on perustettu aikana, jolloin heikommassa asemassa oleville oli merkittävästi vähemmän tukea ja etuuksia saatavilla kaupungin puolesta. Nykyään hinnan alennuksia ja jopa maksuttomia palveluita on tarjolla aiempaa huomattavasti laajemmin (liite 2).

Kaupungin liikuntapaikat eivät kuitenkaan vielä mahdollista etenkin liikuntarajoitteisten monipuolista liikuntaa esteellisyssyistä kovinkaan laajasti- usealta liikuntapaikalta puuttuu esimerkiksi esteetön wc, jonne mahtuisi pyörätuolilla liikkuen avustajan kanssa. Usealla kuntosalilla ei myöskään mahdu liikkumaan pyörätuolilla tai muun liikkumisen apuvälineen turvin. Rakennuksesta saattaa myös puuttua hissi tai se on niin pieni, ettei sitä pysty pyörätuolilla tai rollaattorilla liikkuva käyttämään. Esteettömyyttä parannetaan jatkuvasti peruskorjausten ja uudisrakentamisen yhteydessä. Uimahalleissa esteettömyys on hieman muita liikuntapaikkoja paremmalla tasolla, ja sen vuoksi vesiliikunnan mahdollistaminen etenkin toimintarajoitteisille on perusteltua.

Lisäksi havaittiin, että myöntämiskriteereiden diagnoosipohjaisuus vaarantaa asiakkaan yksityisyydensuojan ja usein myös tietosuojan. Nykyiset diagnoosipohjaiset myöntämiskriteerit vaativat erityisuimakortin hakemuksen liitteeksi lääketieteellisen selvityksen, johon diagnoosi, haitta-aste tai haittaluokka tulee olla selvästi kirjattuna. Asiakkaat lähettävät liikuntapalveluille sen sijasta useimmiten potilasasiakirjoja, jotka sisältävät laajasti henkilön yksityiselämän piiriin kuuluvia tietoja. Asian tuntijoiden mukaan tämä johtuu siitä, että harvalla asiakkaalla on esittää sairaudestaan lääkärintodistusta. Osa asiakkaista ei myöskään pyydä ohjeen mukaisesti sähköisen hakemuksen käsittelyyn turvasähköpostilinkkiä, vaan lähettävät hakemuksensa tavallisena sähköpostina. Tällöin tietosuoja vaarantuu. Erityisuimakortin niin kuin minkä tahansa muunkin alennuksen myöntämisperusteiden kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan puolella tulee olla sellaisia, että oikeus alennukseen on mahdollista todistaa yksityisyydensuoja ja tietoturva varmistaen.

Nykyiset myöntämiskriteerit edellyttävät lisäksi kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalta terveystietojen tulkintaa (potilasasiakirjojen tulkinta, tarve

harkinnanvaraisuuden toteuttamiselle). Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan tehtävänä ei kuitenkaan ole ottaa kantaa yksittäisten sairausr ryhmien osalta hoitolinjauksiin vaan edistää liikuntapolitiikkaa. Liikuntapalvelujen henkilöstöllä ei myöskään ole koulutusta eikä siksi tarvittavaa oikeuttakaan terveystietojen käsittelyyn ja tulkintaan.

Julkisen terveydenhuollon tulee antaa todistus tai lausunto asiakkaan terveydentilasta, kun todistus tai lausunto on hoidon tai vastaavan syyn kannalta välttämätön (terveydenhuoltolaki 22 §). Koska lähes poikkeuksetta vesiliikunta ei ole nimenomaista hoitoa mihinkään sairauteen, ei erityisuimakortin voida katsoa olevan peruste tällaiselle todistelulle. Tästä näkökulmasta erityisuimakortin tarpeeseen liittyvä todistelu ei ole julkisen terveydenhuollon tehtävä ja sellaisen edellyttäminen johtaisi yksityisten (maksullisten) terveystietojen käsittelyyn ja tulkintaan.

Jos erityisuimakortissa halutaan säilyttää diagnoosipohjaiset myöntämistavat (Kela-kortin tunnus ja lääketieteellinen selvitys), tai mahdollistaa harkinnanvaraisuus rinnastettavissa oleviin diagnooseihin, tulisi prosessi siirtää sosiaali- ja terveystietojen puolelle, missä on tämän kaltaista asiantuntemusta sekä oikeudet terveystietojen käsittelyyn ja tulkintaan. Sosiaali- ja terveystietojen antaman arvion mukaan tämä ei kuitenkaan ole mahdollista nykyisessä taloustilanteessa, hoitovelkatilanteessa ja resurssipulassa, minkä lisäksi tähän ei ole laillista velvoitetta.

Erityisuimakorttiryhmän esitys

Erityisuimakorttiryhmä esittää, että

1. erityisuimakortti rajataan koskettamaan pysyvän vamman tai pitkä-aikaissairaudesta vuoksi toimintarajoitteisia helsinkiläisiä, ja
2. myöntämiskriteereiksi hyväksytään ainoastaan tavat, jotka ovat mahdollista osoittaa yksityisyydensuoja ja tietosuoja turvaten:
 - liikkumisesteisen pysäköintitunnus
 - vammaisen pysäköintilupa
 - taksikortti, joka on myönnetty vammaispalvelulain mukaista kuljetus-palvelua varten
 - EU:n vammaiskortti

EU:n vammaiskortti esitetään lisättäväksi erityisuimakortin kriteeriksi sillä perusteella, että se todentaa luotettavasti asiakkaan toimintarajoitteen. EU:n vammaiskortilla pystyy myös todentamaan oikeuden erityisuimakortin hankintaan asiakkaan yksityisyydensuoja huomioiden.

Myöntämiskriteereistä poistetaan edellisin perustein diagnoosiin pohjautuvat Kela-kortin tunnukseen ja lääketieteelliseen selvitykseen perustuvat myöntämistavat. Samalla luovutaan lääketieteellisestä selvityksestä Erityisuimakortti 2 ja erityisuimakortti 3 -avustajaoikeutta myönnettäessä.

Myöntämiskriteereiden uudistamishdotuksen perusteella erityisuimakortin myöntämiskriteereiksi ei lisätä yksittäisiä sairausryhmiä tai oireita, minkä perusteella lymfaturvotusta, autismikirjoa aikuisilla, munuaisiirteen saaneita eikä uniapneaa lisätä myöntämiskriteereihin. Esityksen pohjalta kyseisiin ryhmiin kuuluvat asiakkaat olisivat kuitenkin oikeutettuja erityisuimakorttiin, mikäli asiakkaalla on osoittaa liikkumises- teisen pysäköintitunnus/vammaisen pysäköintilupa, taksikortti, joka on myönnetty vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua varten tai EU:n vammaiskortti.

Huomionarvoista on, että avustajan käyntimaksu säilyy maksuttomana myös jatkossa kaikilla asiakkailla, jotka tarvitsevat avustajan asioidakseen liikuntapalveluissa. Avustajan tarpeen voi osoittaa uimahallin kas- salla A-tunnuksellisella EU:n vammaiskortilla, HSL:n "Oikeus saatta- jaan" -kortilla tai omaishoitajat enintään kolme kuukautta vanhan palk- kakuitin tai palkkatodistuksen avulla.

Vaikutusten ennakoarviointi toimintarajoitteisten kaupunkilaisten kannalta

Suuri osa aiemmin erityisuimakorttiin oikeutetuista asiakkaista olisi edelleen oikeutettu erityisuimakortin hankintaan.

Osa nykyisistä erityisuimakorttiasiakkaista ei olisi uudistuksen myötä oikeutettuja erityisuimakortin hankintaan. Heidän osaltaan kausituotteen hankinnan kulut nousisivat. Arvioiden mukaan suurin osa näistä asiakkaista kuuluu kuitenkin muihin alennusryhmiin (esim. eläkeläiset, työttömät, opiskelijat). Näin ollen he saisivat edelleen erilaisista sisään- pääsymaksuista ja kausituotteista alennusta. Tällä asiakasryhmällä on arvioiden mukaan myös parempi mahdollisuus hyödyntää kaupungin muita maksuttomia ja edullisia liikkumisen mahdollisuuksia kuin erityi- suimakorttiin oikeutetuilla henkilöillä.

On mahdollista, että aiemmin erityisuimakorttiin oikeutetuissa asiak- kaissa on myös henkilöitä, jotka eivät olisi uudistuksen jälkeen oikeutet- tuja erityisuimakorttialennukseen eivätkä kuuluisi muihin alennus- ryhmiin. Heidän osaltaan kausituotteen hankinnan kulut nousisivat. Ar- vioiden mukaan suurin osa näistä henkilöistä on työssäkäyviä, joten lähtökohtaisesti heillä on alennusryhmiä parempi maksukyky. Tällä asiakasryhmällä on lisäksi arvioiden mukaan parempi mahdollisuus hyödyntää kaupungin muita maksuttomia ja edullisia liikkumisen mah- dollisuuksia kuin erityisuimakorttiin oikeutetuilla henkilöillä.

31.01.2023

Asia/6

Jatkossa erityisliikuntakortti olisi mahdollista hankkia asiakkaan yksityisyydensuoja ja tietosuoja turvaten. Lisäksi toimintarajoitteisten kaupunkilaisten kokemus yhdenvertaisesta kohtelusta parani.

Esittelijä

liikuntajohtaja
Tarja Loikkanen

Lisätiedot

Kata Isotalo, erityissuunnittelija, puhelin: (09) 310 21706
kata.isotalo(a)hel.fi
Tuuli Salospohja, liikuntapalvelupäällikkö, puhelin: 09 310 87500
tuuli.salospohja(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Voimassa olevat erityisuimakortin myöntämisperusteet
- 2 Liikunnan ja liikkumisen tukimuotoja Helsingissä

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimusohje, kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta

Päätöshistoria

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 19.01.2021 § 6

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 18.06.2019 § 125

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta 04.06.2019 § 108